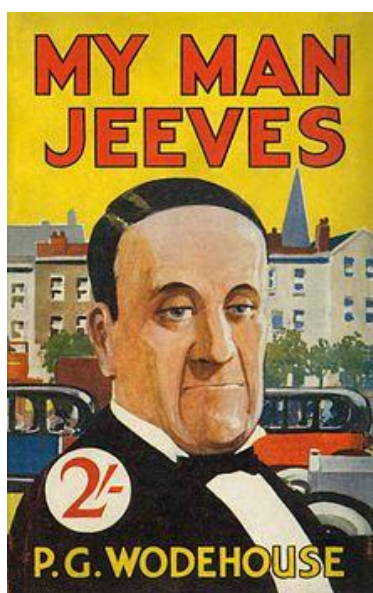

Några ord om Jeeves

- till någon som aldrig träffat honom

Carl-Robert Boström 2019

Bertram "Bertie" Wilberforce Wooster, berättarjaget i flera av författaren P. G. Wodehouses historier, är ett ungt, sorglöst leende i 25-årsåldern med god ekonomi och ordnade bostadsförhållanden, samt ett entourage av energikrävande mostrar och fastrar på minussidan. Att arbeta eller gifta sig är inte Berties grej. Hellre tillbringar han dagarna på The Drones Club, Drönarklubben, där han ofta anlitas som konsult åt Gussie Fink-Nottle eller någon annan överklassvän som råkat i klistret. Det kan handla om kloka råd i kärleksaffärer, eller att förmå äldre släktingar som tröttnat på att betala ut veckopeng till sina vuxna barn, att tänka i mer mänskliga banor. Eftersom filantropen Bertie inte är särskilt begåvad

leder hans hjälpsamhet sällan till det bättre för de inblandade. Det är här hans betjänt, **Jeeves**, kommer in i bilden som en räddare i nöden. Bertie beskriver Jeeves som en vind, en fläkt, något som plötsligt uppstår i rummet och som lika hastigt kan upplösas i intet och försvinna:

"Det finns bara en sak att göra", sade jag. "Vad då?" "Låt Jeeves ta hand om saken." Jag tryckte på ringknappen. Jeeves stod plötsligt i rummet. Det är en av hans egenheter, att även om man spanar som en örn, ser man honom aldrig komma in i ett rum. Han är som de där mystiska indierna, som upplöser sig i luft och svävar omkring utan kropp för att sedan samla ihop delarna igen, när de behöver dem. Jag har en kusin som är något slags teosof, som påstår att han ofta lyckats göra närapå detsamma själv men aldrig riktigt, förmodligen beroende på att han i sin barndom ätit köttpudding av djur som dödats i vrede. I samma ögonblick jag såg mannen stå där med sin aktningsfullt uppmärksamma min, kände jag det som om en tegelsten fallit från mitt hjärta. Jag var som ett vilsekommet barn som får korn på sin fader på avstånd. "Jeeves," sa jag, "ni måste hjälpa oss." "Very good, Sir." (Not 1)

Vid sidan av Sancho Panza och Emanuel Swedenborgs änglar är nog Jeeves världslitteraturens mest berömda allvetande tjänare. Själv kommer jag osökt att tänka på en djinn från *Tusen och en natt* som slingrar sig upp som piprök ur Aladdins lampa, för att likt en metamorfos av Ovidius, växa och förvandlas till en välekiperad engelsk betjänt iklädd svart plummonstop, och som med en lång och spikrak hållning uttalar de befriande orden, "Yes, sir."

Den rakryggade och konservativt korrekta Reginald Jeeves å sin sida betraktar sin arbetsgivare Bertie Wooster som en vänlig själ med en försumbar intelligens. Jeeves löser gärna Berties och hans vänners problem, men kräver i gengäld att Bertie ska uppträda som en gentleman, vilket innebär att han ska sluta spela banjolele och sätta på sig den bruna tweedkostym Jeeves valt ut åt honom när de ska ut på tågresa för att utföra ännu något hopplöst uppdrag åt Berties stora skräck, Aunt Agatha. Vid vissa av dessa tillfällen blir Jeeves alldeles för dominant och sårar Berties personliga integritet, och då uppstår konflikter dem mellan som kan gå så långt att Jeeves säger upp sig, eller går och surar i grusgångarna runt någon herrgårdsbyggnad belägen bortom järnvägens slutstation. Jeeves är nämligen kompromisslös med såväl klädsel som skick och fason. I dessa lägen lider Bertie svårt och får problem med att klara matlagning, tvätt och städning på egen hand, men det slutar gudskelov i regel lyckligt med att han viker ned sig och rakar av sin underklassiga mustasch, slänger ett nyinköpt och vulgärt modeplagg från den franska Rivieran, eller vad det nu kan vara som Jeeves funnit oacceptabelt.

Det är lätt att få för sig att det är Jeeves som är den egentliga aristokraten, medan Bertie är på väg på en klassresa i motsatt riktning. Så är det naturligtvis inte. Överklassen klarar sig alltid. Och enligt en av Berties antagonister, "amatördiktatorn" Roderick Spode, (Not 2) är Jeeves en småborgare, en klassförrädare utan hjärna, hjärta och visioner. Så är det naturligtvis inte heller. Jeeves äger vid sidan av sin slughet även en inneboende och subtil intelligens, och han citerar gärna Spinoza, Shakespeare och klassisk lyrik. Därtill har han ett brett kontaktnät bland betjänter, butlers, privatsekreterare, kammarjungfrur, chaufförer, kokerskor och trädgårdsmästare som han spelar bridge med på tjänstefolkets egen klubb, Junior Ganymede Club. Det är just på denna klubb Jeeves får höra allt skvaller om det mesta och det värsta som försiggår bland aristokraterna i Berties bekantskapskrets, och genom denna infobank (jmf insideraffärer) finner han snabbt geniala lösningar på de mest svårlösta utmaningar och problem.

Till Jeeves fördelar kan även nämnas hans morgondrink (Not 3) för att kurera baksmälla. Receptet på drinken är som alla kan begripa hemligt. Bertie beskriver dess verkan så här:

"Det får vara vems årstid det vill för mig, bara jag får en av era berömda pick-me-up. Så fort som möjligt, Jeeves!" "Jag har en färdig i kylskåpet." Jeeves försvann, och jag satte mig upp i sängen med den där obehagliga du-kommer-att-dö-inom-fem-minuter-känslan man får ibland. Kvällen innan hade jag gett en liten middag på Drönarklubben för Gussie Fink-Nottle som en vänskaplig avskedsspark inför hans stundande bröllop med Madeline, enda dotter till sir Watkyn Bassett, och dylikt kräver sin tribut. Just innan jag ringde på Jeeves, hade jag drömt att någon slog in spikar i mitt huvud - inte vanliga spikar, sådana som Jael, Hebers hustru (Not 4) använde, utan rödglödgade. Jeeves återvände. Jag svepte mixturen och - efter att ha genomgått det vid nedsväljande av en av Jeeves patenterade morgondrinkar oundvikliga men snabbt övergående obehaget av att känna locket på skallen flyga upp i taket och ögonen skjutas ut ur sina hålor och studsas tillbaka från väggen mittemot som två tennisbollar - kände jag mig bättre." (Not 5)

Alla som undrar varifrån Robert Crumb, Hergé och andra tecknare fått sin fantasi ifrån kan med gott samvete sluta undra. Låt oss även unna oss Berties första möte med Jeeves. Det ger en lika målade som strålande beskrivning av både Jeeves som person och hans morgondrink. Bakgrunden är att Bertie avskedat sin före detta betjänt, Meadows, eftersom han var kleptomant, och Arbetsförmedlingen har nu skickat Jeeves, som ringer på dörren och påträffar Bertie i ett tillstånd av alkoholrelaterad misär:

Det ringde på dörren. Jag kravlade ned från soffan och öppnade. Det stod en mörk, aktningsfull kille därute. Jag skulle för egen del ha föredragit en begravningsentreprenör, men jag bad honom vackla in, och som en västanfläkt svävade han ljudlöst in genom dörren. Detta gjorde från början ett starkt intryck på mig. Meadows var plattfotad och klampade. Mannen här tycktes knappast ha några fötter. Han bara rann in. Han hade ett allvarligt, deltagande ansiktsuttryck, som om han också visste vad det ville säga att vara ute och supera med gossarna. "Ett ögonblick, sir", sade han milt men bestämt. Härmed flimrade han till och var inte längre där. Jag hörde honom greja i köket, och strax därpå kom han in med ett glas på en bricka. "Försök att dricka detta, sir", sade han; det var som om han talat till en patient: hovläkaren som ger den sjuke prinsen en stärkande medicin. "Det är en liten sak, som jag själv har upfunnit. Det är worcestersåsen som ger färgen. Den råa äggulan gör den närande. Kajenn-pepparn sätter litet piff på den. Flera herrar har sagt mig att de funnit den utomordentligt stärkande efter en sen afton." Den morgonen skulle jag ha klängt mig fast vid varje halmstrå. Jag svalde smörjan. Först kändes det som om någon hade fyrat av en bomb inne i den gamla sågspånsbehållaren och sedan promenerat utför strupen med en brinnande fackla. Och så med ens blev det all right igen. Solen sken in genom fönstret. Fåglarna kvittrade i trädtopparna - kort sagt, hoppets stråle glimmade åter. "Ni får platsen", sade jag så fort jag överhuvudtaget kunde säga någonting. Jag insåg klart och tydligt, att detta var en av dem som

bygger upp världen, ett av de arbets-fenomen, som bör finnas i varje hem. "Tackar, mitt namn är Jeeves." "Kan ni börja med detsamma?" "Yes, sir." (Not 6)

Hm. Jag hade tänkt att detta skulle bli inledningen till en recension av en nyutkommen engelsk bok av Ben Schott: "Jeeves and the King of Clubs: A Novel in Homage to P.G. Wodehouse". (Not 7) Dessvärre är jag nog för lat för att läsa den. Jag önskar jag hade en Jeeves som kunde läsa böcker åt mig. Fast jag tror att Jeeves skulle säga att han inte uppskattar nyskrivna följetonger om sig själv. Kanske skulle han även ogilla nya versioner av Sherlock Holmes, Fawlty Towers, James Bond, Pippi, Hamlet eller Lisbeth Salander. Nej, Jeeves skulle nog säga att det är bättre är att först och främst läsa, gärna flera gånger, de noveller och romaner om honom själv som hans upphovsman P.G. Wodehouse skrivit. Det ligger mycket i detta.

Läser man om Jeeves på svenska får man finna sig i att både novellsamlingarnas och novellernas titlar har rätt så tidsbundna och putslustiga översättningar (många svenska översättningar är från 20-, 30-, 40- och 50-talet) Detta medför att de engelska originaltitlarna kan vara svåra att finna om man vill läsa något om dem på Nätet - faktum är att i stort sett varenda roman/novell om Jeeves har en egen artikel på wikipedia. Dessutom verkar de svenska novellsamlingarna plocka lite här och var ur Wodehouse's böcker, ungefär som man gjort med Conan Doyles Sherlock Holmes, vilket ökar svårigheten att orientera sig i förhållande till den engelska originalverken. Men låt oss inte bli gallsjuka nu utan i stället framhäva Birgitta Hammar och Vilgot Hammarling som berikat det svenska språket med sina ofta geniala översättningar av en prosa som i vissa fall är nära nog oöversättbar. (Not 8)

Här är några förslag på de i mitt tycke bästa och roligaste böckerna om Jeeves på svenska:

Jeeves klarar skivan (Carry On Jeeves)
Den oefterhärmlige Jeeves (The Inimitable Jeeves)
Den oumbärlige Jeeves (Not 8)
Som det anstår en Wooster (The Code of the Woosters)

Jämför gärna med Goodreads lista.

<https://www.goodreads.com/series/52643-jeeves>

En hel del finns naturligtvis att berätta om författaren P.G. Wodehouse 1881-1975. Jag nöjer mig dock med hans svar till en journalist som undrade hur det kändes att bli tillfångatagen av nazisterna på sitt sommarställe i Bretagne 1940: "Det var nog det värsta som hänt mig - sedan jag blev uppkallad till rektorn i gymnasiet." (Not 9) Wodehouse svar angående när hans författar-

skap började är en annan pärla: "Jag skrev min första historia när jag var fem år. Innan dess? Jag ägnade mig åt dagdriveri har jag för mig." (Not 10) Att P.G. Wodehouse, eller Plum som han kallades bland vännerna, inte bara var humorist och humanist utan även realist framgår med all önskvärd tydlighet av detta epigram: "There is only one cure for grey hair. It was invented by a Frenchman. It is called the guillotine."

Avslutningsvis ett citat från novellen "Den oinbjudna gästen" som med all önskvärd tydlighet visar att P.G. Wodehouses stil och språk knappast är något för dem som uppskattar högtstående litteratur; det är tveksamt om ens Jeeves skulle gilla dessa rader av sin arbetsgivare, trots att de förmodligen kommer överleva de flesta ord skrivna av 1900-talets mer djupsinniga och ärade författare:

"Lady Malvern var ett käckt och livfullt och strålande och outhärdligt fruntimmer av den överväldigande sorten. Hon var inte särskilt lång men mätte i stället cirka två meter mellan relingarna. Hon passade in i min största länstol precis som om tillverkaren hade vetat att länstolar det året skulle sitta åt om höfterna. Hon hade livliga utstående ögon och massor av gult hår, och när hon talade visade hon ungefär femtiosju framtänder. Hon var en av dessa kvinnor som på något vis lamslår en man. Jag kände mig som om jag var tio år och fösts in i salongen i bästa kostymen för att hälsa. Ett är säkert. Hon var långtifrån den man helst av alla vill se i vardagsrummet före frukost." (Not 11)

Not 1

Svensk titel: "Corkys konstnärliga karriär", från "Jeeves klarar skivan", Bonniers 1982 Engelsk titel: "Leave It to Jeeves" was rewritten and reprinted as "The Artistic Career of Corky" in Carry On, Jeeves, originally published 1916 in the Saturday Evening Post.

Not 2

https://en.wikipedia.org/wiki/Roderick_Spode Överklass-fascisten Roderick Spode förekommer i samma bok, som i Not 5

Not 3

I första avsnittet av den sevärd serien "Jeeves and Wooster" avslöjas att drinken även innehåller en ordentlig slatt konjak. <https://www.youtube.com/watch?v=tk7pk58Bq4Q>

Not 4

<https://en.wikipedia.org/wiki/Jael>

Not 5

Svensk titel: "Som det anstår en Wooster". Bonniers, 1955 Engelsk titel: "The Code of the Woosters", 1938

Not 6

Svensk titel: "Jeeves och den objudne gästen". "Jeeves klarar skivan", Bonniers 1982 Engelsk titel: "Jeeves and the Unbidden Guest", was reprinted in Carry On, Jeeves, originally published 1916 in the Saturday Evening Post.

Not 7

<https://www.bookreporter.com/reviews/jeeves-and-the-king-of-clubs-a-novel-in-homage-to-pg-wodehouse>

Not 8

"Den outhärlige Jeeves" är en samlingsvolym som innehåller Svensk titel: "Den oefterhärmlige Jeeves" Engelsk titel: "The Inimitable Jeeves", 1923. Svensk titel: Förträffligt, Jeeves!" Engelsk titel: "Very good, Jeeves", 1930

Not 9

Saknar tyvärr källan till detta citat. Wodehouse kritiserades mycket hårt av vänstern i England efter WW2, som menade att han varit en femtekolonnare efter att ha talat i radio i Berlin under sin tyska fångenskap. Wodehouse försvarades av George Orwell (**Not 9b**) och Evelyn Waugh, som konstaterade att han varken sagt något pro-nazi eller anti-brittiskt vid dessa tillfällen. Wodehouse tog dock illa vid sig av vänsterdrevet och lämnade England för USA för att aldrig mer återvända.
http://orwell.ru/library/reviews/plum/english/e_plum

Not 10

<https://www.theguardian.com/books/gallery/2009/sep/21/pg-wodehouse-heywood-hill>

Not 11

Svensk titel: "Jeeves tar hand om saken". "Jeeves klarar skivan", Bonniers 1982 Engelsk titel: "Jeeves Takes Charge", 1916, Saturday Evening Post.

Eftersom Wodehouse i vissa fall publicerade samma novell vid flera tillfällen, ibland omskrivna och ibland med olika titlar, ibland i USA och ibland i England, och eftersom de olika svenska översättningarna ofta hamnar huller om buller, rekommenderas två wiki-artiklar för den som vill forska vidare:

På engelska: Jeeves - <https://en.wikipedia.org/wiki/Jeeves>

På svenska: P.G. Wodehouse. Se förteckning över svenska översättningar längst ned: https://sv.wikipedia.org/wiki/P.G._Wodehouse

Det svenska Wodehousesällskapet har också svar på en hel del frågor:
<https://wodehouse.se>